

АДАМОВИЧ С.В., д.ін., професор кафедри теорії та історії держави і права Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника (м. Івано-Франківськ)
АДАМОВИЧ Г.М., старший викладач кафедри теорії та методики навчання Івано-Франківського обласного інституту післядипломної освіти (м. Івано-Франківськ)

ЗНАЧЕННЯ «ІСТОРІЇ УКРАЇНИ» ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

В умовах складної суспільно-політичної ситуації в Україні особливої актуальності набуває виховання у студентської молоді патріотичних почуттів, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції. Вищий навчальний заклад повинен сприяти подальшому формуванню студентів-патріотів України, готових до самовідданої праці на благо країни як суверенної, незалежної, демократичної, правової, соціальної держави, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єднанню українського народу та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

У «Концепції національного виховання студентської молоді» (2009 р.) головною метою виховної діяльності у вишах визнано «формування свідомого громадянина - патріота Української держави, активного провідника національної ідеї, представника української національної еліти» [1]. Серед низки важливих напрямків національно-виховної діяльності у вищій школі пріоритетного значення надається національно-патріотичному вихованню. При цьому основними завданнями в «Концепції» задекларовано «формування національної свідомості і відповідальності за долю України; виховання любові до рідної землі, її історії, відновлення і збереження історичної пам'яті» [1].

Загальновизнаним є той факт, що гуманітарні та суспільні дисципліни є надзвичайно важливими для національно-патріотичного виховання студентів, розвитку їх духовності й утвердження національної ідентичності. Саме ці дисципліни покликані забезпечувати виховання політичної культури, сприяти

утвердженню соціального оптимізму і світоглядних позицій студентської молоді. Викладання курсів «Історія України», «Історія української культури» повинні виконувати також інтегруючу функцію на шляху формування соціальної компетентності майбутніх фахівців.

З огляду на це актуальним є обґрунтування ролі гуманітарних та суспільних дисциплін у формуванні патріотичних почуттів сучасної студентської молоді та недопущення їх виведення за межі державного стандарту вищої освіти.

Аналіз наукової літератури, присвяченої окресленій проблемі, свідчить, що ряд питань з теорії і практики патріотичного виховання учнівської та студентської молоді знайшли відображення в працях українських педагогів І.Беха, Г.Вашенка, В.Кременя, Л.Костенко, О.Сухомлинської, К.Чорної та ін. Національно-патріотичне виховання в контексті традицій українського народу розглядали О.Вишневський, О.Гевко, М.Стельмахович, М.Щербань та ін.

У цій статті зробимо спробу проаналізувати роль історичних дисциплін у патріотичному вихованні студентської молоді та обґрунтувати необхідність їх збереження як нормативних дисциплін у державному стандарті вищої школи.

Відзначимо, що в широкому розумінні патріотизм – це любов до Батьківщини і діяльність на її користь. В «Українському педагогічному словнику» С.Гончаренка патріотизм характеризується як «одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до Батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури» [2, с.241]. Український громадський діяч і педагог О.Вишневський відзначає, що найвищою формою патріотизму є почуття, які досягають рівня жертвності, «коли для блага Батьківщини людина готова терпіти муки і навіть іти на смерть» [3, с.246].

У педагогічній літературі патріотизм розглядають як значущу цінність, що властива усім сферам життя суспільства й держави, виражає ставлення особистості до своєї Батьківщини й характеризує вищий рівень її розвитку [4, с.111], є своєрідною основою суспільного й державного устрою, ідеологічною

опорою його життєздатності, однією з умов ефективного функціонування всієї системи соціальних і державних інститутів [5]. На думку дослідниці Н.Власової, формування патріотизму в навчальних закладах «значною мірою зумовлюється змістовими характеристиками освітніх предметів, які сприяють оволодінню системою знань про людину та суспільство» [5].

У даному контексті вартим уваги є погляд Є.Смотрицького, який зазначає, що саме історична наука повинна сприяти консолідації суспільства, об'єднувати окремих людей в народ, згуртовувати їх «на основі спільних цінностей, норм, традицій, які вивірені і освячені історією, жертвами пращурів» [6]. Однією з визначальних функцій історичної освіти, на думку дослідника, є виховання патріотизму. Свою точку зору він обґрунтовує тим, що «любов до історії свого народу, знання його історичної долі перетворюють людину у патріота, укорінює її в культурі, тобто здійснює переплавку маргінала і космополіта у свідомого прихильника і захисника конкретної культури, який готовий принести себе в жертву заради збереження свого народу, його цінностей і традицій» [6]. Особливо на часі є осмислене вивчення своєї історії в перехідний період, коли відбуваються суспільні зрушення, які призводять до розхитування суспільства і навіть «позбавляють людину просторової (соціальної) та часової орієнтації» [6], що й спостерігаємо в наш час в Україні.

Однак однією з останніх новацій Міністерства освіти і науки України була спроба вилучення курсу «Історія України» з переліку обов'язкових на непрофільних факультетах. Відповідно до наказу міністра освіти і науки України С.Квіта від 25 листопада 2014 р. кожен університет отримав право вирішувати, які непрофільні предмети робити обов'язковими чи вибірковими. До переліку таких предметів потрапили «Історія України», «Історія української культури» та ряд інших дисциплін гуманітарного і суспільного спрямування.

У результаті такого рішення Міністерства освіти і науки України виникла загроза, що «Історія України» може потрапити під скорочення на користь профільних дисциплін у технічних, медичних і т. д. навчальних закладах. А на

сході і півдні України наказом від 25 листопада 2014 р. могли б скористатися приховані вороги державності [7, с.3].

Нововведення спричинилися до гострих дискусій серед широкого кола громадськості та наукової спільноти і вилилися у спільне звернення науковців до влади. У зверненні вчені акцентували на тому, що такі зміни в організації навчально-виховного процесу можуть поглибити «низку соціально-економічних і політичних проблем, які вирішує сьогодні наша держава в умовах російської анексії Криму і війни на Донбасі» [8].

Безумовно, в умовах інформаційної війни викладання «Історії України» є одним із базових стовпів для проукраїнських змін у свідомості жителів південного сходу країни. Більше того, завдяки цій навчальній дисципліні маємо серед молодого покоління українців найбільше прихильників незалежності України. Історики у зверненні також відзначали, що вказані «проблеми мають своє коріння в історичному минулому і можуть бути осмисленими лише на основі знання національної історії» [8]. Глибоке засвоєння власної історії здатне піднести національно-патріотичне виховання сучасної студентської молоді на новий рівень і сприяти формуванню національної свідомості молодого покоління.

Реакція влади на прохання українських істориків не втілювати в життя таку «реформу» була швидкою. У Києві відбувся спільний брифінг віцепрем'єр-міністра — міністра культури В.Кириленка, міністра освіти та науки С.Квіта, директора інституту філософії ім. Г. Сковороди М.Поповича, ректора Київського національного університету ім. Т. Шевченка Л.Губерського, директора інституту історії України НАНУ В.Смолія щодо обов'язковості вивчення гуманітарних дисциплін в українських вищих навчальних закладах [9, с.3].

Без сумніву, цей крок влади є важливим здобутком науковців, викладачів та культурної інтелігенції, котрі виступили на захист державних інтересів України. Однак сьогодні перед інтелектуальною елітою стоїть завдання домогтися нормативного закріплення обов'язковості вивчення гуманітарних і суспільних дисциплін. Необхідно, щоб Міністерство освіти і науки України

внесло у стандарт вищої освіти положення, які зобов'язують виші зберегти суспільно-гуманітарні дисципліни в обов'язковому блоці навчального процесу. Крім того, історики повинні домогтися, щоб депутатський корпус Верховної Ради України вніс необхідні зміни в Закони «Про вищу освіту» і «Про освіту». Водночас важливо, щоб працівники Міносвіти спільно з фахівцями-істориками взяли за модернізацію навчальної програми курсу «Історія України», аби у вишах розглядали вузлові теми української історії.

1. Про затвердження Концепції національного виховання студентської молоді. Рішення Колегії МОН України від 25.06.09 року. Протокол № 7/2-4. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/4310/.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С.Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 366 с.
3. Вишневецький О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки / О.І.Вишневецький. – Дрогобич : Коло, 2003. – 528 с.
4. Військове навчання і виховання [навч.-метод.посіб.] / О.В.Бойко, М.М.Голик, В.М. Кожевніков, О.М.Чепур. – Львів: ЛІВС, 2007. –153 с.
5. Власова Н.Ф. Концептуальні ідеї патріотичного виховання в системі освіти / Н.Ф.Власова. – Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf1/Vlasova.pdf.
6. Смотрицький Є.Ю. Історична свідомість як мета історичної освіти / Є.Ю.Смотрицький. – Режим доступу: http://zhurnal.lib.ru/s/smotrickij_e_j/history2.shtml.
7. Процюк О. Викладання Історії України під загрозою / О.Процюк // Галичина. – Івано-Франківськ, 2015. – 29 січня. – С.3.
8. Звернення науковців до влади. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Politics/128566>.
9. Процюк О. Громадськість відвоювала «Історію України» / О.Процюк // Галичина. – Івано-Франківськ, 2015. – 10 лютого. – С.3.